

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי פ"י מהלכות נדרים הלכה א סמנ לחזין רמז עוש"ע י"ד סימן רכ סעיף ט"ז:

מו ב מיי פ"א מהלכות נמשות עמים הלכה א:
י"ג מיי פ"ה מהלכות מ"ק ממון הלכה ד טור ח"מ ס"י רע:

יח ד מיי פ"ו מהלכות שטות ויזבל הל' א סמנ עשין קמח:

יב ה מיי פ"ו מהלכות נדרות הלכה ו סמנ עשין כז עוש"ע פ"ח רכ"א סעיף א"ח:

כ ו ז מיי שם הלכה ה עוש"ע שם סעיף ב':

מוסף רש"י

כבי דאזלי אתיגרא. וקיס עיניס הוליס על משענתם נחמא ורוחם כל שגולה וצולת, ולשון נמוות כמו לא ינשו, שמשמשין והולכי (ב"מ כ"א). לקוטי ברך לקוטי, לשון נמוות כמו לא ימס, שטולין ומשין הכל מלפניהם (ש"ס). מהלכין כל אדם בשבילי הרשות. קסם בני אדם משהניטו תוחלת עד שנת הורעה מתקרים שזמיהם לניכס זה כל אדם לקח' את הדק שלג יקף, והן מקלחין שגילי הרשות ואמרו רבי אבהו דבר שרובע את הקרקע כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר כִּי כֹאשֶׁר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ואמר רבי אבהו רביעה ראשונה כדי שתרד בקרקע טפח שניה כדי לגוף בה פי חבית אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בהן פי חבין משום ועצר ואמר רב אב"י לא אמרן אלא קודם ועצר דאורתא אבל קודם ועצר דצפרא יש בהן משום ועצר דאמר רב יהודה בר יצחק ה הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה והסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פאפא לאב"י והא אמרי אינשי במפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקך וגני לא קשיא הא דקמיר בעיבא הא דקמיר בענני אמר רב יהודה טבא לשתא דטבת ארמלתא איכא דאמרי דלא ביירי תרביצי ואיכא דאמרי דלא שקיל שודפנא איני והאמר רב חסדא טבא לשתא דטבת מנוולתא לא קשיא הא דאתא מיטרא מעיקרא הא דלא אתא מיטרא מעיקרא ואמר רב חסדא גשמים שירדו על מקצת מדינה ועל מקצת מדינה לא ירדו אין בהן משום ועצר איני והכתיב וּגַם אֲנֹכִי מֵנַעַתִי מִכֶּם אֶת הַגֶּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְקִצְרוֹ וְהַמַּטְרֹתַי עַל עֵיר אַחַת וְעַל עֵיר אַחַת לֹא אֲמַטִּיר חֲלָקָה אַחַת תִּמְטַר וְגו' ו ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן לקללה לא קשיא הא דאתא טובא הא דאתא כדמבעי ליה אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב תמטר תהא מקום מטר ש"מ א"ר אבהו ה מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה י מאי מברך אמר רב יהודה אמר רב ה מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה ומטה שהורדת לנו ור' יוחנן מסיים בה הכי אילו פיננו מלא שיריה כים ולשונונו רנה כהמון גליו כו' עד וא' אל יעובנו רחמך ה' אלהינו ולא עזובנו ברוך רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא אל ההודאות אמר רב פפא ה הלכך נימרינהו

רבינו חננאל

רב זבד אמר ליתים, דתינא מאימתי כל אדם מותרין בלקט שכחה ופאה משנה הנמושות, כפרס ובעוללות משילכו עניים בחרם יראו, ביותם כי שירדו אמת שניה. סבי דאורא אתגרא. זקנים מהלכין במשענת, בתיבי בני רשות הרבים. מאי לשון רביעה. שרובע לקרקע, כדרי יהודה דאמר תורה בעלה דארעא היא, שנאמר והולידה והצמיחה. רביעה [ראשונה] כרי שתרד בקרקע טפח. שניה כדי לגוף בה פי חבית. אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בה פי חבית אין בהן משום ועצר. וכן גשמים שירדו קודם ועצר, פי, קודם קריה שרובע כשכוב בעה ועצר את השמים [ולא יהיה מטר]. אמר אב"י לא אמרן אלא קודם קריה [שמען] של ערב, אבל קודם שמע דצפרא יש בהן משום ועצר. כלומר, המטר היורד בשחר אינו כלום [ו]נעובר הוא, כדכתיב חסדכם כענן בקי. והני מילי במטר דקסיר בענא, והוא שמד והולך אבל אם נתקשרו שמים בעבים בבקר אינו פוסק אותו היום [כולן] מטר, והוה האומר בר חמרא מוך שקין וגני, הצע

השק שלך ושכב שאין לך היום הליכה. וטוביא דשתא, דטבח ארמלתא. דלא ביירא תרביצי, כגון הא דגרסי חד מטיא תרביצא וחד מטיא אספלידא. וי"א דלא ביירי תרביצי, [פיר] ביירי מלשון בורא, כדכתיב והאדמה לא תסם ומתרגמין וארעא לא תבור. כלומר שהשק [שדה] ונשאר בה להחלוית ערין, [ו]משתיבין[ש] חורשין אותה וזורעין אותה, היינו דלא ביירי תרביצי. פי טבת ארמלתא, שאל ירדו גשמים טבת, שהגשמים הם [ב]כעל לארץ, שנאמר והולידה והצמיחה. וי"א לא ביירי תרביצא[ן] אין מניחין ה האכסדרא בורא. שיה בור, [אלא] שוכנין בה מפני שלא באו גשמים [כדין] ליכנס בבית, אלא יושבין באכסדראות כמו אלמנה שאין לה ישיבת בית. איכא דאמרי דלא שקיל שיבתנא. כלומר, לא נסתלק החום אלא ישינים בפתחים פתוחים מפני חזק החום. איני, כי טוב הוא כאשר לא יבא המטר כטבת, והאמר רב חסדא טבא דטבת מטולתא, כלומר, בעת שיהו בני אדם [נעלין] מטונפים את רגליהן [ובגדיהם] טיט בזה טובה השהו. ושניין, אם היו גשמים במרחשוון וכלאו, הטוב שלא יהיו בטבת גשמים, ואם לא היו גשמים במרחשוון וכלויו (הוו ביה תשתא), [טוביא דשתא] דטבת מטולתא. ועוד אמ', גשמים שירדו על מקצת מדינה אין בהם משום ועצר. איני והכתיב חלקה אחת תמטר וחלקה [אחת] אשר לא תמטר עליה תיבש, ואמר רב שתיהן לקללה. ושמין אי אתא טובא ומתכניש תמן היא לקללה, כדכתיב [תמטר], שם יהיה המטר כנוס, כלומר נקרים שם המים כגון שנקרין במקום האשבורן, אבל אם באו [גשמים] כדעבו לה, לברכה. משיצא חתן לקראת כלה.

ו: דאז"ל

דאז"ל אתיגרא. פי' שהולכים במקלות ושענים עליהם ואמר דתגומא מחזיק בפלך דכתיב ג גבי יואכז הוי בצלתיגרא:

בשביילי הרשות. פי' נדקן שעשו דרך השדות והכרמים: **עד** שתדר רביעה שניה. מכאן ואילך מוקי להו:

עד מתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית. פירוש צשנה שמיית וכו' וס"ל כמ"ד ספיהי זרעים מותרים ולר' עקיבא דלמר ספיהי זרעים אסורים מפרא דהן לא זרע ולא נאסוף כדמפרש צמכת פסמים פרק מקום שנהגו (דף נ"א):
ל"ל דמוקי לה ולצממתך ולמיה וגו' צספיהי אילנות ולאו דוקא תצוזה קאמר אלא כגון תצוזה הכרס דהיינו אילנות אזל ספיהי זרעים אסורים:
לא אמרן א"א קודם ועצר דאורתא. כלומר שירדו גשמים קודם ק"ש של ערביט אזל קודם של שחרית יש צהס משום ועזר כלאמר רב שמואל רב רב יצחק:

איכא דאמרי **לא** ביירי תרביצי.

שאין הגנות ריקים מזרעים:

וכל

לכהמתך מן הבית אמר רבי אבהו מאי לשון רביעה דבר שרובע את הקרקע כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיטרא בעלה דארעא הוא שנאמר כִּי כֹאשֶׁר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה ואמר רבי אבהו רביעה ראשונה כדי שתרד בקרקע טפח שניה כדי לגוף בה פי חבית אמר רב חסדא גשמים שירדו כדי לגוף בהן פי חבין משום ועצר ואמר רב אב"י לא אמרן אלא קודם ועצר דאורתא אבל קודם ועצר דצפרא יש בהן משום ועצר דאמר רב יהודה בר יצחק ה הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה והסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פאפא לאב"י והא אמרי אינשי במפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקך וגני לא קשיא הא דקמיר בעיבא הא דקמיר בענני אמר רב יהודה טבא לשתא דטבת ארמלתא איכא דאמרי דלא ביירי תרביצי ואיכא דאמרי דלא שקיל שודפנא איני והאמר רב חסדא טבא לשתא דטבת מנוולתא לא קשיא הא דאתא מיטרא מעיקרא הא דלא אתא מיטרא מעיקרא ואמר רב חסדא גשמים שירדו על מקצת מדינה ועל מקצת מדינה לא ירדו אין בהן משום ועצר איני והכתיב וּגַם אֲנֹכִי מֵנַעַתִי מִכֶּם אֶת הַגֶּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְקִצְרוֹ וְהַמַּטְרֹתַי עַל עֵיר אַחַת וְעַל עֵיר אַחַת לֹא אֲמַטִּיר חֲלָקָה אַחַת תִּמְטַר וְגו' ו ואמר רב יהודה אמר רב שתיהן לקללה לא קשיא הא דאתא טובא הא דאתא כדמבעי ליה אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב תמטר תהא מקום מטר ש"מ א"ר אבהו ה מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה י מאי מברך אמר רב יהודה אמר רב ה מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה ומטה שהורדת לנו ור' יוחנן מסיים בה הכי אילו פיננו מלא שיריה כים ולשונונו רנה כהמון גליו כו' עד וא' אל יעובנו רחמך ה' אלהינו ולא עזובנו ברוך רוב ההודאות רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא אל ההודאות אמר רב פפא ה הלכך נימרינהו

מאימתי פרק ראשון תענית

הנודר עד הגשמים. דלמר קונס אס להנה מדבר זה עד הגשמים: **עד שמדר רביעה שניה**. כנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שמדר שניה שמכאן ואילך מקולקות הדרכים ומאוסות מפני הגשמים. ל"א עד הגשמים משמע תרי דהיינו

רביעה שניה: **כל אדם**. אפילו העשירים: ה **פרעו**. לא תפאר אחרין (דברים כד) לא תטול תפארתו ממנו: **משילכו הנמושות**. צדשה למכאן ואילך ומייאשו שאר העניים לפי שידעיןן אס נשאר לקטן שזחה ופאה נמושות נטלוס: **נמושות**. לשון ממשש: ו **משילכו עניים ככרס ויצאו**. כלומר שלקטו וחזרו וצאו פעם שניה והשתא מסחי דעתייהו עניים: **משמרד רביעה שניה**. דעד היא שעתא לקטו הכל: **דזלי אסיגרא**. הולכין צנחמ ומעייני טפי. מחזיק בפלך (שמואל ב' א) מתרגמא אתיגרא: **לקוטי צפר לקוטי**. עני מוליך צנו אחריו שמכאן ואילך פוסקין שאר עניים מללקוט: ה **י"ג רב פפא אמר לשצילי הרשות**. כלומר שיש רשות מצ"ד לעוצרי דרכים לקצר שצילן לילך צדשות: **עד שמדר רביעה שניה**. שמכאן ואילך גדלה התצורה וקשה לה דישת הרגל דלמר מר צפרק מרובהה ה צתנאים שהתנה יושע מהלכין צצצילי הרשות וכו': **צתנן וקש של צצציעי**. ספיהיס שגדלו צצציעית דיס צהן איסור צצציעית או תצוזה שגדלה צצציעית לאחר שנכנסה: **לנה למיה מן השדה**. לשון זכר כמו עשו כלה (בראשית יח) כלומר כלה האוכל: **לנה לצההמך**. כמו כלה צחימה כלה ואינומו (תהלים נט) ומסירדה רביעה שניה מכאן ואילך אין תצן וקש צצדות שהגשמים עושין אותן זצל: **ופוליה**. כלחד שמונלי:

גשמים צרביעה ראשונה. אס צאין כל כך שנימס הקרקע ה יפינ הן ואין כריך להסתעות: **לגוף זה פי חבית**. שזמת מן המים עד שנעשה מיחוח כל כך שיכול לעשות מגופת חצית צלל תוספת מים: **אין צהס משום ועזר**. אין זו קללה של ועזר את השמיםה ה: **קודם ועזר**. קודם זמן ק"ש דכתיב זיה ועזר את השמים יעדו קודם ועזר דצפרא יש **צון משום ועזר**. הויאל ולא יכרו זכיו ואין יפינ לעולם: **ליס צהו מששא**. ואין שנתן מתצרכת: **והסדכס כענן צקר**. שאין צו ממש: **מיטרא צמיפתח צצ**.

אס יורדין צצקר כשפותחין הפתחים יקפל החמר שמוכר תצוזה את שקו ליכנס לישן מפני שהשנה מתצרכת והייה שזוע בעולם ולא ה ישתכר צמכירת תצוזהו. אלמנא יפינ הן: **דקטיי צציעא**. אס נתקשרו שמים שנייס עציס ולא קלוזיס אין צהס משום ועזר: **דקטיי צעננא**. שהיא קלוזה מעצ אין צו ממש: **טצא לשאא**. אסריה כלומר טוצה יש לשנה דטבת ארמלתא שאין קלוזיס יורדין זה להצריע את הארץ: **אינא דאמרי דלא ציירי טרצצילי**. אותן מקומות שמרצצילן בהן מורה ליה צצות מפני שהדרכים ישין הן והולכין התלמידים ממקום למקום ללמוד תורה. ל"א לא ציירי טרצצילי גנות שאין גלילין על רוב מים כגון כרשנין: **לא שקיל שודפנא**. אין השדפון נלחו וממדצק תצוזה: **מנוולתא**. שהדרכים מנווליס צצויט מפני הגשמים: **הא דאתא מיטרא מעיקרא**. שירדו הגשמים צזנמן צמרחשון ויכרו אף צצצת רעים הן שצכר די לעולם צגשמים של מרחשון: **דלא אסא מיטרא מעיקרא**. טצא לשתא דטבת מנוולתא. לשון אחר הא דלתא מיטרא מעיקרא טצא דמנוולתא: **אין צהס משום ועזר**. דאותן של קצת מדינה שירדו להן גשמים מוכרין לאחרים: **ואמר רב יהודה אמר רב שפיהו לקלנא**. אותן שירדו ואותן שלא יכרו מפני שרוב גשמים קלקלו את תצוזהם: **הא דאיכא מיטרא טובא**. יותר מדאי: שמהין לקלנא: **כדמעני ליה**. אין צהן משום ועזר שקצת מדינה תספק לקצת מדינה: **סמטר סהא מקום מטר**. כלומר יותר מדאי: **מאימתי מצרכין על הגשמים**. צפרק הרואה (צרכות דף נד). אמרינן על הגשמים אומר הטוב והמטיב והתם (דף נט): פרכינן הך צרכה דמתקן לה רצנן ו ומשנינן לה הא דחוז מימא והא דשמע משמע: **סתן לקראס כלה**. שירדו כל כך שכשהטפה נופלת יונלחה אחרת וצולטת כנגדה מפני מורי. ל"א שהשווקין ממקלחין מים שזק מקלח וזה מקלח כנגדו: **רוז סהודלות**. כלומר רוב ההודאות אתה קורא להקצה' ולא כל ההודאות והכי משמע צרוך קראת אתה צרוז ההודאות ולא צכל אלא כך חותס צצ"י אמ"ה אל ההודאות דמשמע כל ההודאות: **למימרינהו**

משום ועצר. כלומר דיש בהן משום ברכה. קודם ועצר. דק"ש. מוך. קפל דומוך. כלומר, שכל היום יורד מטר. עיבא. עבים עבות הן של ברכה, ובהכי אמרו מוך שקן וגני. ענני. קטנים. ארמלתא. שאין יורד גשמים. לא ביירי תרביצי. אין חריבין בתי מדרשות, שיכולין תלמידים לבוא, שאין מעכבין להן גשמים, ובטבת יש להם פנאי יותר מכל ימות השנה. ע"א. שאין מפסידין הגנות. דאתא מיטרא מעיקרא. קודם טבת, ובטבת (נמי אחי טוביה אי ומוקפין) הוי ארמלתא. הא כתיב ארמלתאי. ה לפרוענות. הא דאתא טובא. אין בהן משום ועצר, דברכה הוי. דאתא כדבעי, כלומר יעיר הוי קללה. דיקא נמי. דקרא בוועיר מיטרא כתיב. חמטר. תהא מקום מטר כל דהו. משיצא חתן לקראת כלה. משיצאו מים התחתונים לקראת מים העליונים, כדרך שיבא חתן לקראת כלה.

ה נראה דל"ל עד מתי נהנין וכו' עד שמדר רביעה שניה שאז כבר לנה למיה. ה ה ל"ל ואריי אמר רב שמיין לפורעות.

שם יהיה המטר כנוס, כלומר נקרים שם המים כגון שנקרין במקום האשבורן, אבל אם באו [גשמים] כדעבו לה, לברכה. משיצא חתן לקראת כלה.

מסורת הש"ס

ה נדרים סג: צצציעת פ"ט מ"ו, ה ה ז"ל עד שיהו כן איתא נמשנה נדרים סג: וע"י נמשנה ז פ"ט צצציעיתה, ה ה פאה פ"ח מ"א צ"מ כ"א: ה ה הערוך בערך ג' ובערך נמש גרס אתיגרא ע"ש שמניא רליה מתרגוםה, ה ה צ"ק פ"א, ה ה צצציעית פ"ט מ"וה, ה ה נמשנה דצציעית איתא ה ה מאימתי כו' משמרד רביעה כו' ע"י ר"ש שס וכצ"ל כחז דציניהס אמתיה, ה ה נפסחיס נב: ה ה נדרה נ"אה: ה ה צרכות נט. ע"ש, ה ה לקמן כ"הה, ה ה צרכות נט: ה ה וע"שה, ה ה גבי מיי' אריי מודיס וג' רל"ש ש"א ח"י הולנה, ה ה ז"ל פאה ר"ל צות ע"י חולין קלאה: ה ה נדרים כחה, ה ה צ"ק דף פ"אה, ה ה נדרים י"אה, ה ה נסס צצציעת פרכ"י צצ"א ע"שה, ה ה ה שמואל ב' גה.

תורה אור השלם

1. ולבמהמהך וליחיה אשר בארץך תהיה כל תבואתה לאכל:
יקרא כה ו 2. כי פאשר ירד הגשם והשקל מן השמים ושמה לא ישוב מן הא הרקח את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:
ישעיהו נה י 3. מה אעשה לך אפרים ומה אעשה לך יהודה ודקדבם כענן בקר ויבטל משפיהם הלך:
הושע ו ד 4. וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקצירי והמטרתיו על עיר אחת ועל יער אחת אתה לא אמטיר חלקה אחת חמטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש:

עמוד 1 ד

הגהות הב"ח

ה ה נ"ב הנודר עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שמדר: ה ה רש"י ד"ה גשמים שנימס הקרקע בזמקן טפח יפינ הן:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאימתי מצרכים כו' ושמנינן לה אמ דהוי מחוי. ק"ל הא דמקן שם קן מירדו ומסקין אחי ואריי דמחוי כאן דלתא טובא וכו' וע"ש:

הגהות הגר"א

ה ה נ"ב סימון גליו כו' עד ג"כ ומילטי את שמך מלגט כ"ה גירסת הר"ף ע"שה:

רבינו גרשום

עד שתדר. רביעה ראשונה אינה חרובה כלום. מאימתי כל אדם מותרין בלקט בשכחה ובפאה. (שיל' בעה"ב (המוציא) (המורצא) לקט שכחה ופאה יכול ליקח. משילכו הנמושות. שכבר הסיחו עניים מרעתן. אתגרא. טבורה, שכבר לא השאירו כלום. שבילי הרשות. דרכים שהם ברשות היחיד ברשות. ה ה בביעית. שניה כבר לנה לחיה. שניה. אין צרוך אלא כדי שיכול ללוש מהן עפר לגוף פי החבית. אין בהן

משום ועצר. כלומר דיש בהן משום ברכה. קודם ועצר. דק"ש. מוך. קפל דומוך. כלומר, שכל היום יורד מטר. עיבא. עבים עבות הן של ברכה, ובהכי אמרו מוך שקן וגני. ענני. קטנים. ארמלתא. שאין יורד גשמים. לא ביירי תרביצי. אין חריבין בתי מדרשות, שיכולין תלמידים לבוא, שאין מעכבין להן גשמים, ובטבת יש להם פנאי יותר מכל ימות השנה. ע"א. שאין מפסידין הגנות. דאתא מיטרא מעיקרא. קודם טבת, ובטבת (נמי אחי טוביה אי ומוקפין) הוי ארמלתא. הא כתיב ארמלתאי. ה לפרוענות. הא דאתא טובא. אין בהן משום ועצר, דברכה הוי. דאתא כדבעי, כלומר יעיר הוי קללה. דיקא נמי. דקרא בוועיר מיטרא כתיב. חמטר. תהא מקום מטר כל דהו. משיצאו מים התחתונים לקראת מים העליונים, כדרך שיבא חתן לקראת כלה.

ה נראה דל"ל עד מתי נהנין וכו' עד שמדר רביעה שניה שאז כבר לנה למיה. ה ה ל"ל ואריי אמר רב שמיין לפורעות. שם יהיה המטר כנוס, כלומר נקרים שם המים כגון שנקרין במקום האשבורן, אבל אם באו [גשמים] כדעבו לה, לברכה. משיצא חתן לקראת כלה.

^[1] וכו פי' הכי מיי'ש נמשלה כגון הא נדרסי כו' עד לפסולתה שייך לכהן